

Pædagogisk læreplan

Dagtilbud: Stavtrup Dagtilbud

Dato: 18. marts 2022

Den styrkede pædagogiske læreplan

Indledning

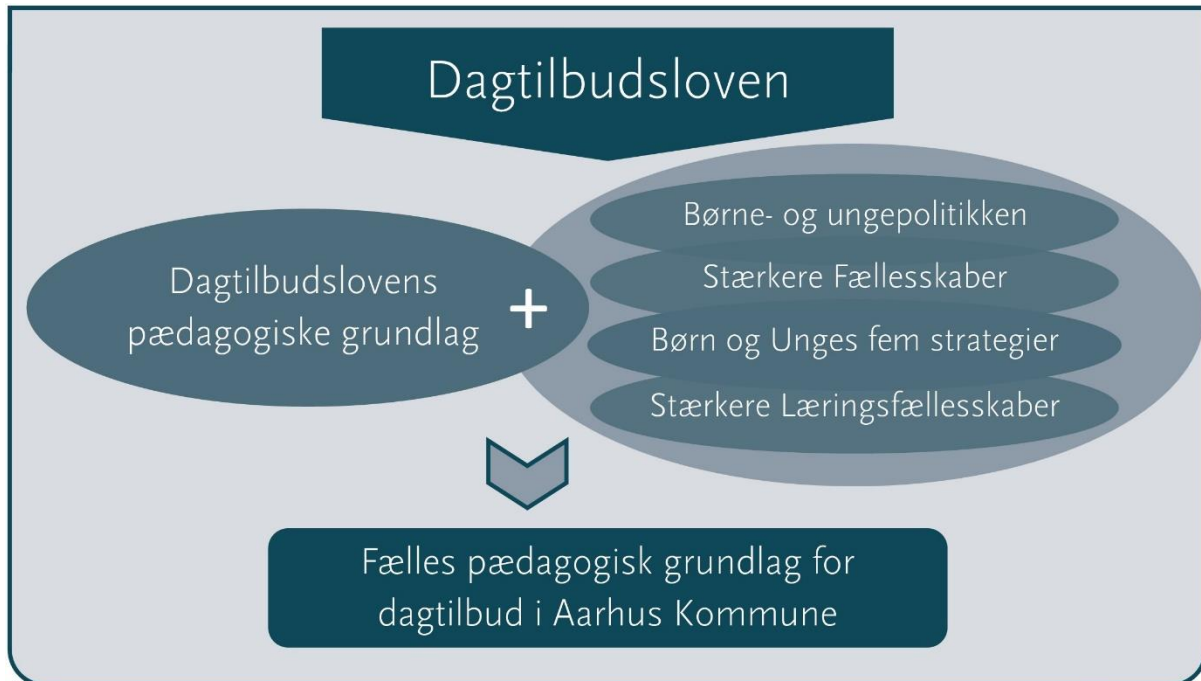
Alle dagtilbud i Danmark skal udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan med afsæt i bestemmelserne i dagtilbudsloven. Denne skabelon til den styrkede pædagogiske læreplan er udarbejdet i en arbejdsgruppe bestående af dagtilbudsledere, BUPL, FOA, De selvejende dagtilbud, områdechefer og forvaltningen.

Skabelonen er en hjælp til at indfri de krav, der i lovgivningen stilles til den skriftlige pædagogiske læreplan, og er det redskab, som dagtilbuddene i Aarhus Kommune skal bruge til at udarbejde den pædagogiske læreplan.

Det er afgørende, at den styrkede pædagogiske læreplan udarbejdes i og tilpasses en lokal kontekst, så den bliver rammen for al pædagogisk arbejde i dagtilbuddet og et pædagogisk redskab, der understøtter det pædagogiske personales og ledelsens arbejde med at skabe gode pædagogiske læringsmiljøer for børnene. Læreplanen skal samtidig være med til at understøtte sammenhængen i tilbuddene til børnene, de unge og deres familier i lokaldistrikterne.

Temaerne i skabelonen er beskrevet ud fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Det pædagogiske grundlag tager afsæt i dagtilbudslovens formuleringer og vores lokale børne- og ungepolitik, 0-18-årsperspektivet, strategier mv.

Oktober 2018

Ministeriets intention med den pædagogiske læreplan er, at:

"... dagtilbuddets pædagogiske læreplan med udgangspunkt i de centrale elementer fra det pædagogiske grundlag og med udgangspunkt i de pædagogiske mål og indholdsbeskrivelser af læreplanstemaerne skal fungere som et pædagogisk redskab, der via korte relevante pædagogiske overvejelser, refleksioner og eksempler skal skabe en klar fælles retning for det pædagogiske arbejde, der foregår i dagtilbuddet, herunder sikre at den intenderede pædagogik er til stede hele dagen og i alle aktiviteter, rutiner med børnene m.v."

Ministeriets samlede beskrivelse af rammer for den pædagogiske læreplan er beskrevet i: **"Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold"**, der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud under overskriften "Den styrkede pædagogiske læreplan".

Udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Inden den pædagogiske læreplan udarbejdes, skal der lokalt i dagtilbuddet tilrettelægges en proces for, hvordan den udarbejdes, hvem der inddrages hvornår, hvordan der arbejdes med den og overvejelser

om, hvordan arbejdet med den evalueres. Til at understøtte den proces har Børn og Unge udarbejdet en procesvejledning, der kan bruges som ramme for arbejdet.

Selve skabelonen til udarbejdelsen af den styrkede pædagogiske læreplan er bygget op, så der for hvert tema er en rammesættende tekst fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Herefter følger et skrivefelt med en vejledning til, hvad der skal være fokus på og forslag til tre refleksionsspørgsmål, der kan bruges som afsæt for drøftelser, dagtilbuddets beskrivelse af temaet og systematisk refleksion og evaluering.

Indholdet er:

1. Børnesyn
2. Dannelse og børneperspektiv
3. Leg og børnefællesskaber
4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen
5. Læring og de seks læreplanstemaer
6. Børnemiljø
7. Børn i udsatte positioner
8. Forældresamarbejde
9. Inddragelse af lokalsamfundet
10. Sammenhæng med børnehaveklassen
11. Ledelse
12. Pædagogisk personale
13. Dokumentations- og refleksionspraksis
14. Evaluering

1. Børnesyn

Det at være barn har en værdi i sig selv, og i børnelivet skal der være plads, tid og ro til at være barn. Udgangspunktet er, at alle børn trives og udvikler sig, når de har passende udfordringer, ser mening og oplever anerkendelse og social samhørighed i forpligtende, rummelige og givende fællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan det grundlæggende børnesyn kommer til udtryk hos os.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan understøtter vi organisatorisk, at børnene i vores dagtilbud oplever nærhed, omsorg og anerkendende relationer?
- Hvordan understøtter vi, at alle børn oplever social samhørighed?

- Hvordan arbejder vi for, at vores børnesyn altid er afsættet for vores praksis?
- ...

Indledning:

Børn skal have lov til at være børn, der hvor de er lige nu og her. Det har værdi i sig selv at være barn i vores dagtilbud, og det er personalets ansvar at skabe mest mulig plads, tid og ro til det.

Børn er forskellige, og vi arbejder ud fra en rummelig og anerkendende tilgang, og hjælper børnene med at se egne og andres styrker og kompetencer. Vores praksis tager både udgangspunkt i barnets og fællesskabets nærmeste udviklingszone, så barnet og børnegruppen udvikler sig i en positiv retning. Vi skaber trygge rammer med plads til omsorg og nærvær, så selv det lille barn tør gå på opdagelse, velvidende at det kan søge tilbage til den trygge havn. For os er det essentielt at børnene har en følelse af samhørighed, at hverdagen er meningsfuld og de trives og udvikler sig. Vi følger barnets initiativer i den frie leg, giver dem medbestemmelse og inddrager dem i videreudviklingen af legen.

Vi tilstræber hele tiden at forstå, aflæse og se barnets intentioner ud fra observationer og en viden om at barnet altid gør det så godt det kan. I forældresamarbejdet er det pædagogens opgave, ud fra barnet tarv, at skabe en [fælles forståelsesramme](#).

Det gør vi bl.a. ved at have en struktur der muliggør, at der altid vil være en genkendelig voksen, der er nærværende ved børnene. Vi har fast personale på grupperne, der indbyrdes aftaler rollefordelingen i forhold til hvem der gør hvad. Hvem tager lederskab for en aktivitet og hvem giver følgeskab. Ligeledes handler det også om at få fordelt hvem der har ansvaret for at de praktiske opgaver bliver løst.

- Vi er i børnehøjde, og befinder os fysisk meget på gulvet.
- Vi minimerer voksenskift, for at sikre den tætte og nære relation.
- Vi støtter barnet i at sætte grænser for sig selv og andre, ved at italesætte børnenes verbale og nonverbale sprog. Eksempel: "Prøv at se på Mona, kan du se, at hun ikke kan lide, at du prikker hende med pinden".
- Vi stiller undrende spørgsmål til børnene, for at finde ud af, hvad der ligger forud for konflikten, og prøver at finde ud af hvad barnets intentionen er.
- Vi minimerer afbrydelser, og giver barnet plads til at øve sig og fordybe sig.
- Vi er opmærksomme på ikke at afbryde hinanden, da det bryder nærværet og opmærksomheden.
- Vi synger de samme sange og de samme rim.
- Vi giver plads til at barnet kan øve og bøvle med det, barnet er optaget af lige nu, f.eks. flyverdragten. For at give barnet en oplevelse af mestring og få selvtillid og selvværd giver vi barnet plads til at øve sig og være selvhjulpne og medinddraget i f.eks. bleskift.
- Vi opmuntrer barnet og anerkender både indsatsen, det at øve og gøre sig umage, og når det lykkes.

- Vi indretter vores hverdag så alle børn bliver en del af en børnegruppe og skaber dermed grobund for at styrke fællesskabsfølelsen.

Visionen for det fremadrettede arbejde.

Vi ønsker et mere rummeligt fællesskab som inkluderer alle børn og forældre. Vi skal blive endnu bedre til at favne børnenes forskelligheder og udviklingstempo. Børnesynet skal således være mere rummeligt og inkluderende i forhold til en overordnet forståelse af at børn er forskellige. Dette betyder, at vi må tænke normalitetsbegrebet bredere. Fælles for alle børn er behovet for en forudsigelig og gennemsigtig dagligdag, med færrest mulige skift. På den måde understøtter vi børnenes udvikling og læring.

2. Dannelse og børneperspektiv

Børn skal føle sig set og forstået og opleve at have en demokratisk stemme. Børn skal være aktive medskabere af deres egen læring og udvikling inden for rammer, som de voksne har ansvaret for. Der skal lyttes til børnenes oplevelse af, hvordan det er at være i dagtilbud. Hvordan er deres oplevelse af, om de mestrer, kan finde mening og hører til? Børns oplevelse af indflydelse er en tidlig del af deres dannelsesproces og af udviklingen af demokratisk forståelse.

Beskrivelse af, hvordan vi sikrer børnenes ret til medbestemmelse og understøtter deres tiltagende mestring af eget liv.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvad forstår vi ved børnenes eget perspektiv og deres ret til medbestemmelse?

- Hvordan arbejder vi konkret med at få børnenes stemme frem?
- Hvordan får vi konkret anvendt børnenes perspektiver i vores pædagogiske læringsmiljøer?
- ...

Dannelse handler om evner som ikke er medfødte, men tillærte. Barnet opnår identitets- og kulturel dannelse ved at være medskaber af egen læring, det er det pædagogiske personales ansvar at skabe de rette rammer samt støtte, guide og udfordre barnet med afsæt i nærmeste udviklingszone. Det pædagogiske personale er rollemodeller som i mødet med børnene skal evne at se intentionen bag børnenes handling. Vi guider og hjælper med forståelse for børnenes intentioner. Herved oplever barnet en forståelse af sig selv samt udvikler kompetencer til at indgå i sociale relationer og fællesskaber.

Hvordan indgår man i samfundet – hvordan opfører man sig på biblioteket – hvordan møder man en hund – hvordan sidder man til bords. Forskellige normer gør sig gældende i forskellige situationer. De læringsmiljøer vi skaber for børnene, giver barnet handlemuligheder med afsæt i de gældende kulturelle normer. De voksne har ansvar for at agere rollemodeller som en aktiv del af det læringsmiljø børnene kan spejle sig i.

Praksisfortælling fra børnehaven:

Mette hiver gentagne gange Louise i håret. Louise bliver rigtig ked af det og vil ikke have noget med Mette at gøre. Pædagogen ser, hvad der sker - hun forholder sig observerende for at se om pigerne selv løser konflikten. Louise siger stop til Mette, men Mette stopper ikke. Louise bliver ked af det og pædagogen træder til for at hjælpe pigerne. Pædagogen trøster, lytter, spørger ind og hjælper Louise og Mette til at forstå hinandens intentioner. Mette har ikke nogen at lege med, hun er meget alene. Hun vil gerne lege med andre børn. Louise forstår og ender faktisk med at invitere Mette ind i legen.

Den måde pædagogen spørger ind til konflikten, hjælper pigerne til at sætte sig i hinandens sted. De følelser Mette måtte have italesættes af pædagogen og giver genklang i Louise, så hun bliver i stand til at inkludere Mette i legen. Samtidig bliver Mette præsenteret for, hvordan hun fremover kan kontakte de andre børn på en hensigtsmæssig måde, når hun vil lege.

Praksisfortælling fra vuggestuen:

Peter, Ove og Søren er på badeværelset. Peter og Ove griner og pjatter mens de tager tøj og ble af. Søren kigger på. Han er lidt yngre. Han forsøger selv at få bukserne af. Pædagogen ser, hvad det er han gerne vil, og giver ham en hjælpende hånd og trækker sig igen. De to store går hen til toiletterne. Søren ser på den voksne og på toilettet. Den voksne møder Sørens nonverbale udtryk og siger: "Du vil også gerne på toilettet". Søren stråler og sidder kort efter på toilettet ved siden af de to store børn.

I denne situation ser pædagogen barnets intention og støtter op om den, uden at blande sig

for meget. Pædagogen bruger ikke unødigt mange ord og sikrer at barnets opmærksomhed på de to andre børn ikke forstyrres.

Søren spejler sig i de store børn, samtidig med at Peter og Ove vokser af at være rollemodeller hvilket er værdiskabende for barnets dannelse.

Visionen for det fremadrettede arbejde.

For at kunne skabe de bedste forudsætninger for de processer, hvor børnene er eksperimenterende og udviklende i deres leg, skal pædagogen have respekt for børnenes initiativer og både kunne sætte rammen, men også turde at sætte sig selv lidt i baggrunden.

For at blive klogere på barnets perspektiv skal vi være os bevidste om, hvorledes vi inddrager børnene. Vi skal være opmærksomme på at indvie børnene i vores planer med lydhørhed for deres ønsker. Her er børnenes alder afgørende for, hvordan deres perspektiv kommer til udtryk. De yngste udtrykker sig gennem leg og adfærd, de ældre kan inddrages helt konkret, ved direkte at spørge dem. F.eks. Hvor er det bedst at sidde, når vi læser en bog? Hvor er det godt at lege på legepladsen? Osv.

For at blive klogere på den pædagogiske praksis og skabe de optimale betingelser for børnenes udvikling, skal vi invitere kolleger til at kigge på den praksis børnene færdes i. Med afsæt i data så som video, observationer, praksisfortællinger samt reflekterende dialoger og feedback skabes viden, som fører til nye handlinger.

3. Leg og børnefællesskaber

Fællesskaber udgøres af dem vi er, og det vi laver sammen. Alle børn i dagtilbud skal være en værdsat del af et fællesskab, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn.

Børns leg er grundlæggende for deres sociale og personlige læring og udvikling, og legen har en værdi i sig selv. Leg betyder både børns spontane leg på deres helt egne præmisser, og den leg, der igangsættes, rammesættes og eventuelt understøttes af de voksne omkring børnene.

Leg, læring, udvikling og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Dagtilbuddets hverdag skal skabe rum til at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave at skabe balancen mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Beskrivelse af den pædagogiske praksis, som understøtter udvikling af både børnefællesskaber og det sociale rum, hvor det enkelte barn lærer og udvikler sig. Beskrivelsen skal både omhandle børnegruppen på dagtilbudsniveau og de forskelle, der kan være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan kan vi arbejde med, at dagtilbuddets børnefællesskaber understøtter alle børns udvikling af gåpåmod og integritet, giver plads til legen og til i legen at afprøve forskellige roller og positioner?
- Hvad er vores opgave og ansvar, når vi etablerer børnefællesskaber, hvor børn kan lege og udvikle sig selv i samspil med andre?
- Hvordan sikrer vi, at alle børn på tværs af køn, kultur, og alder har lige muligheder, er en del af fællesskabet, og at de oplever, de har medbestemmelse?
- ...

Leg og børnefællesskaber for de 0-6-årige

Barnets engagement og glæde ved legen, er en uvurderlig faktor for barnets dannelse, tilegnelse af sociale færdigheder, udvikling af motoriske færdigheder, evnen til at nuancere sproget og bruge sin fantasi. Den voksne har et stort ansvar i forhold til at skabe struktur og rammer for barnets leg.

I legen opstår små som store børnefællesskaber, hvor barnet særligt udvikler personlige og sociale kompetencer. Her er det vigtigt, at den voksne har blik for det enkelte barns udvikling og deltagelse i fællesskabet.

Den voksnes rolle og rammesætning af legen:

Den voksne har ansvaret for at lave inspirerende miljøer, og skabe rammen for den frie, såvel som den konstruerede leg. Den voksne har ligeledes ansvaret for at støtte op om barnets leg. Det kan ses på følgende måde:

- Skabelse af forskellige legemiljøer i løbet af dagen, også ud fra barnets initiativ.
- Opdeling af børn i mindre grupper, ud fra pædagogiske overvejelser omkring: køn, alder, interesse, motorik, sprog, styrker, ud fra nærmeste udviklings zone.
- Den voksne placerer sig tæt på, eller i nærheden af børnene. (Voksne er tilgængelige)
- I den frie leg er den voksnes rolle som udgangspunkt observerende, det er vigtigt at vi respekterer at børns lege er rummelige og fleksible, og ikke altid logiske for de voksne.
- Den voksne guider og oversætter intentioner og initiativer når der er brug for det. F.eks. ved følelsesmæssig regulering, hvor nogle børn kan have brug hjælp til at sige fra verbalt frem for fysisk at skubbe/slå/ bide.
- At deltage i børnenes leg som aktive rollemødder.
- At understøtte og følge børnenes initiativer i legen og i fællesskabet.

- At have fokus på de børn der har brug for hjælp til at indgår i legen, eller altid har den samme rolle i legen.
- Støtte ekstra op om barnet for at skabe nye legerelationer, f.eks. ved at lege sammen med barnet, og gennem legen tiltrække andre børn, og støtte barnet i at etablere kontakten.

Praksisfortælling 0-2 år:

Vuggestuen er på vej på legepladsen. I små grupper kommer børnene ud i garderoben og får hjælp til selvhjælp. 5 store vuggestuebørn er fortsat på stuen. De leger far, mor og børn. Dukker og køkkenkrog er i brug. En pædagog vælger at værne om børnenes leg og lade dem blive inde. Hun sætter sig i nærheden og lave praktisk arbejde. Børnenes leg kan nu fortsætte uforstyrret af de yngre vuggebørn, som er på legepladsen og med en tilgængelig voksen i baggrunden.

Praksisfortælling 3-6 år:

2 børn starter en leg op omkring en masse mælkekasser, som er deres hjem. De leger mor, far og børn. En pædagog kommer med et barn, der gerne vil være med i legen, og det går fint – de er nu 3 børn der leger. Legen fortsætter i flere timer, og 1 barn mere kommer med i legen. Pædagogen holder sig i nærheden af legen (så godt som hun kan) og får dermed skærmet legen, så den får gode muligheder for at "leve" længere, uden alt for mange forstyrrelser.

Visionen for det fremadrettede arbejde.

Vi skal hele tiden være opmærksom på, om der er balance mellem de strukturerede aktiviteter og den frie leg. Den balance skal også vurderes ud fra hvad den enkelte børnegruppe har brug for. Vi skal have fokus på at der opstår progression for alle børns leg.

Det er vores pædagogiske ansvar, at der opstår udvikling og læring for alle børns leg, både det enkelte barns legekompetencer og varierende legemiljøer.

4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for børns trivsel og læring og indeholder mange af de andre aspekter beskrevet i skabelonen.

Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal være til stede hele dagen fra modtagelsen om morgenen til de sene eftermiddagstimer. Det pædagogiske læringsmiljø skal blandt andet give barnet mulighed for at eksperimentere og bruge fantasien, lege forskellige og udviklende lege og bruge både emotionelle, sociale og kognitive kompetencer.

I arbejdet med børn i dagtilbud er fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helheds-syn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver viden, der med afsæt i

faglig refleksion med kollegaer og ledelse, skal bruges til at udvikle stærkere pædagogiske læringsmiljøer for børnene og stærkere læringsfællesskaber for de professionelle.

Beskrivelse af det pædagogiske læringsmiljø og den intenderede pædagogik, som skal være til stede hele dagen og i alle rutiner og aktiviteter, både de planlagte vokseninitierede aktiviteter og børnenes spontane leg og aktiviteter. Beskrivelsen skal både rumme miljøet i børnegruppen på dagtilbudsniveau og de forskelle, der kan være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvad kendetegner et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er fokus på udvikling af børnenes kompetencer gennem hele dagen?
- Hvordan udvikler vi de daglige rutiner, så de bliver en del af det samlede pædagogiske læringsmiljø og understøtter læreplanstemaerne?
- Hvordan tager vi skridtet videre fra intenderet pædagogik til konkret udførelse i praksis?
- ...

I løbet af dagen, er der mange bevidst skabte læringssituationer. Som pædagogisk personale skal vi være med til at værdsætte alle de forskellige situationer i hverdagen, både hverdagsituationer og pædagogiske forløb.

Der er essentielt, at vi som pædagoger har for øje, at der er læringsmiljøer ved planlagte samt spontane aktiviteter, i mellemrum, så som i garderoben, på badeværelset eller oprydning inden samling, dække bord ect. Det er vigtigt at alt fokus ikke ligger i aktiviteten, men også vejen dertil.

Der er meget læring i leg; både den børneinitierede – samt den vokseninitierede leg. Det er det den voksnes ansvar at understøtte legen og hjælpe til med at legen kan videreudvikles. Det kan både handle om, at børnene har brug for et sted at lege en bestemt leg, eller brug for ting til at understøtte legen. Som pædagogisk personale følger vi børnenes initiativer og støtter op om dem.

En måde at lære fællesskabets regler på, er ved at hilse på hinanden med navns nævnelse om morgenen.

Praksisfortælling der belyser læring i fællesskabets regler.

En pige i storbørnsgruppen er meget dygtig og hurtig. Hun er kærlig og omsorgsfuld overfor en dreng, hun har kendt siden vuggestuen. Denne dreng er ikke så hurtig. Nogle gange bliver pigen utålmodig. En pædagog har snakket med pigen om, at det hun kan - er forskelligt fra det drengen kan. Pigen føler sig værdsat for det hun kan, og hun bliver i stand til stadig at rumme denne dreng og de udfordringer han har.

Selvhjulpethed:

De ældste børn har fået hjælp til lynlås, sko osv.... Nu får de selv lov at hjælpe de små, som de selv lige er blevet hjulpet. De voksne ser og anerkender den måde de små hjælpes af de store.

Måltid:

I forbindelse med måltidet finder meget læring sted. F.eks. øver man sig i at vente på tur, Mærke egne behov, f.eks. hvor sulten er man – er man ”madmodig” – øve sig i selv at øse noget mad op, skære ud osv. Børnene lærer om kulturelle forskelle. Hvor kommer maden fra. Nogle børn spiser f.eks. ikke kød eller kun bestemt slags kød, nogle børn har måske allergi osv. Her lærer børnene at rumme at vi er forskellige.

Vi lærer børnene at forskellige tider i løbet af dagen, kalder på forskellige ting. F.eks.:

- Sidst på dagen, sættes tempoet ned. Nu er det tid til at lave noget andet – gear ned.
- Når vi sidder ved bordet og skal spise, foregår det også i en anden stemning og ro end hvis vi var i pude-rummet.

Visionen for det fremadrettede arbejde.

Vi skal være bedre til at italesætte de ”små læringsrum” – de kaldes også ”mellemmrummene”. Både overfor hinanden og overfor forældrene. Processen er utrolig vigtig i arbejdet med børn. Det kan vi risikere at glemme, hvis vores fokus er på målet.

Et eksempel hvor fokus er på proces – fremfor målet:

F.eks. har pædagogen bestemt, at vi skal en tur ned til søen og fodre ænder. Men på vejen finder vi en skovsnegl og vi når aldrig ned til søen.

I fremtiden vil vi blive bedre til at følge børnenes initiativer og turde give slip på sin egen ide om formålet på turen. Vi skal blive bedre til selv at værdi sætte og være stolte over, at vi er i stand til at følge børnenes initiativer og få øje på den læring, som finder sted her og nu.

”Langsommelighed” kunne være et begreb, vi gerne vil have mere fokus på i fremtiden. Vi vil lytte noget mere til børnene. Vi har indrettet vores hverdag sådan, at vi ofte ”skal videre til noget andet”. Vi vil huske værdien i ”den uformelle læring”.

Vi har en overvejelse: kunne man skabe andre og måske endnu bedre læringsmiljøer, ved at bløde op i strukturen. Eks. lægger pausen på et andet tidspunkt, lægge den bedste normering mere midt på dagen, fremfor om formiddagen osv.

5. Læring og læreplanstemaer

Børn lærer ved at udforske deres omverden med krop og sanser, ved at blive mødt af spørgsmål og udfordringer og ved selv at undres og stille spørgsmål. Børn lærer også ved at eksperimentere, prøve

sig frem, fejle, gøre opdagelser og finde innovative løsninger. Børn lærer gennem kommunikation, udveksling og sociale interaktioner med de andre børn og de voksne i dagtilbuddet. Motivation og passende udfordringer har betydning for at lære og udvikle sig – både som individ og som del af et fællesskab. Børn har brug for voksne, der sætter rammer, guider og vil noget med dem, men de har også brug for plads til at være sig selv og til at gøre deres egne erfaringer.

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaerne skal tage udgangspunkt i Børne- og Socialministeriets beskrivelser af temaerne. Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges inden for Børne- og Socialministeriets to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Læreplanstemaerne er tilsammen udtryk for et bredt læringssyn, og det er afgørende, at de tænkes i en sammenhæng i dagtilbuddets arbejde. Opdelingen i temaer skal sikre fokus på forskellige centrale elementer i børns læring og udvikling i dagtilbud. Læs de ministerielt fastsatte indholdsbeskrivelser og mål for læreplanstemaerne i: "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold", der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud.

Læreplanstemaerne er:

- Alsidig personlig udvikling.
- Social udvikling.
- Kommunikation og sprog.
- Krop, sanser og bevægelse.
- Natur, udeliv og science.
- Kultur, æstetik og fællesskab.

Beskrivelse af, hvordan der i dagtilbuddet og afdelingerne arbejdes med alle læreplanstemaerne i en sammenhæng, for at understøtte et helhedsorienteret perspektiv på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvordan organiserer vi arbejdet med læreplanstemaerne, så de fremstår i en sammenhæng?
- Hvordan sikrer vi, at samtlige læreplanstemaer er tilstede i vores læringsmiljøer, så de naturligt indgår i såvel børneinitierede som voksenorganiserede sammenhænge
- Hvordan finder vi viden om og inspiration til læreplanstemaerne, og hvordan følger vi børnenes udbytte af vores arbejde med læreplanstemaerne?
- ...

I Stavtrup dagtilbud har vi fokus på, at barnets læring foregår gennem hele dagen og i alle sammenhænge og overgange.

I arbejdet med læring og læreplanstemaerne, tager vi udgangspunkt i barnets nærmeste udviklingszone.

Børnene skal have tid og plads til at lege, eksperimentere og øve sig i et trygt og inspirerende børnemiljø. De voksne har en aktiv rolle i og ansvar for børnenes læring, dette ved bl.a. at skabe et optimalt læringsmiljø gennem legen, voksen initierede aktiviteter, guidning, motivation og aktiv deltagelse i børnenes leg.

Den viden/de data vi har, bruges aktivt for at planlægge den mest optimale ramme for barnets udvikling og læring.

F.eks.:

I garderoben tager børnene deres overtøj på. Peter kæmper med at tage sine støvler på og giver udtryk for at han har brug for hjælp. En pædagog forsøger at guide ham mundtligt, men han kæmper stadig. Pædagogen siger, at hun gerne vil hjælpe når hun er færdig med at hjælpe Hanne. Et af de store børn spørger om han skal hjælpe Peter. Peter smiler og siger ja. Sammen lykkes det for dem at få støvlen på. De griner og løber ud på legepladsen sammen. Eksemplet her viser hvordan der er flere læreplanstemaer i spil på samme tid, og hvordan børn kan få forskellig læring ud af den samme situation.

Vi understøtter barnets trivsel, læring og udvikling gennem overvejede legemiljøer, rammesætning, samt fokus på barnets nærmeste udviklingszone og initiativ. Læreplanstemaerne er med til at give os et bredt børnesyn, samt kvalificere vores faglige dialog og refleksion.

Vi har fokus på forældreinddragelse, ved at dokumentere praksis, samt afholde diverse former for møder.

1) Kultur, æstetik og fællesskab

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskab, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Indikatorer:

- Læringsmiljøet tilbyder materialer eller aktiviteter, som relaterer sig til emner som børnene finder interessante eller aktuelle.
Eksempel: Tegninger af dyr, træer eller blade efter en tur i skoven, eller collage med ting i efterårsfarver.
- Læringsmiljøet understøtter og udvikler børnenes nysgerrighed og fantasi gennem kreativ udfoldelse med en række forskellige materialer og aktiviteter.
Eksempel: Håndtryk, billeder og tegninger, konstruktioner mv. Forskellige former for teater, fx hatteteater.
Eksempel: Vi er ude og gå og børnene får øje på en regnbue
- Læringsmiljøet bærer præg af en kulturel bevidsthed, der kommer til udtryk gennem en række forskellige aktiviteter.
Eksempel: Forskellige former for musik, fejring af forskellige helligdage og skikke, servering af forskellige etniske fødevarer.

2) Alsidig personlig udvikling

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn, social og kulturel baggrund
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Indikatorer:

- Personalet styrker aktivt børnenes selvhjulpethed i takt med, at børnene er klar til det - og guider de børn, som fortsat har brug for mere hjælp.
Eksempel: Børnene lærer at spise selv og senere at bruge bestik.
Børnene tager selv flyverdragt på.
Børnene vasker hænder efter toiletbesøg
- Personalet er respektfulde over for børnene og guider dem positivt.
Eksempel: Håndtere konfliktlösingsproblemer på en rolig og relevant måde, samt lytter indtil barnet er færdig med at tale.

- Personalet er støttende og tryghedsskabende, når børnene er urolige, vrede, bange eller sårede.
Eksempel: Er forstående over for et barn, som har problemer med en ven.
- Personalet er sensitive over for børns nonverbale tegn og responderer hensigtsmæssigt.
Eksempel: Opdager under en rundkreds, hvornår børn har behov for fysisk aktivitet og handler på det.
- Personalet organiserer sig så der er opmærksomhed på hele gruppen.
Eksempel: Personalet kommunikerer med hinanden for at sikre, at der ikke er dele af gruppen, som ingen har overblik over, også når de arbejder med det enkelte barn eller en lille gruppe.
- Personalet gennemfører så vidt muligt gruppeaktiviteter i mindre grupper. Hvis gruppeaktiviteter gennemføres i større grupper, skal børnene have mulighed for at trække sig og lege selv.

3) Social udvikling.

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Indikatorer:

- Personalet fremhæver og italesætter de forskelle (og ligheder), der er i børnegruppen, på en måde, så mangfoldighed ses som en ressource.
Eksempel: At synge sange på mere end et sprog, benytte tegnsprog for nogle ord, bruger babytegn i vuggestuen/daglejen.
- Personalet fremhæver børnenes positive sociale adfærd over for de andre børn i børnegruppen, med henblik på at børnene kan spejle sig i den positive adfærd.
Eksempel: Roser børn som hjælper andre børn, eller samarbejder om fx at bygge et tårn.
- Personalet tilbyder læringsmiljøer, der fordrer, at børnene samarbejder, og derigennem styrker børnefællesskabet.
Eksempel: Understøtter børnene i at bygge en hule med hinanden. Pizza-leg (Massage- og tillidslege, hvor børnene laver "pizza" på ryggen af

hinanden).

Personalet retter opmærksomheden mod børnenes følelser og relationen mellem børnenes handlinger og andres reaktioner. "Du gav ham farvekridtet- det gjorde ham glad". Eller "Se på hendes ansigt- nu er hun ked af det".

- Personalet involverer aktivt børnene i at løse deres konflikter og problemer.
Eksempel: Hjælper børnene med at sætte ord på problemer og finde gode løsninger.

4) Kommunikation og sprog

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at alle børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Vi arbejder efter de Sproglige strategier vi har arbejdet med gennem kompetence forløbet om 'Børns tidlige sprog'. Strategierne er også vores indikatorer i arbejdet med kommunikation og sprog. Der er tilføjet nogle få eksempler, men i materialet fra Børns tidlige sprog er der flere eksempler og ideer til arbejdet med børnene.

0 – 3-årige:

- **Sproglig rollemodel**
  - Gentag det barnet siger og fyld mere på
  - Sæt ord på alt det, du og barnet gør
  - Forklar svære ord

Fx 'Nu giver jeg dig hagesmæk på og hælder mælk op i dit glas'

Fx Når noget er fantastisk, er det meget meget godt'

- **Støtte og opmuntring**
  - Tilføj information til det, barnet siger
  - Italesæt barnets ihærdighed og forsøg

Fx 'Barnet viser dig et maleri, kan du sig: 'Du har lavet en brun farve. Du blandende mange farver, og så blev det pludselig brunt. Hvis du blander gul og grøn i stedet for, bliver det orange'

Fx Ih, hvor du øver dig i at hoppe. Det er vist lidt svært, men du gør dit bedste'

- **Barnets tænkning**
  - Samarbejd med barnet om at finde frem til svaret
  - Stil spørgsmål der opfordrer til refleksion
  - *Forklar sammenhænge*

Fx 'Inden vi går ud på legepladsen, skal vi have solcreme på. Det er for, at vi ikke bliver solskoldede.'

Fx Hvad tror du det er, hvad kan vi bruge det til?' (hjælp evt. med at svare eller giv selv svaret)

3 – 6-årige:

- **Sproglig rollemodel**

- Fortæl om alt det du gør og tænker
- Anvend et varieret sprog
- Spørg ind til barnets oplevelser og historier
- Gentag det, barnet siger og fyld mere på

Fx Barnet siger 'Det er et træ' Du kan udvide og fylde mere på ved fx at sige: 'Ja, det er et birke-træ, det kan man se på barken, den er hvid og bladene'.

Fx: Personalet navngiver mange forskellige genstande og handlinger. Eksempel: "Se alle de frugter vi har her. Der er både æbler, bananer, kiwier og appelsiner".

Arbejde med brugen af synonymer, endonymer og eksonymer.

- **Udvikling af samtalen**

- Giv barnet valgmuligheder, hvis det ikke kender svaret
- Tilføj mere information til det, barnet fortæller
- Inspirer barnet til at fortælle mere
- Inspirer barnet til at tænke over det, det siger og gør
- Støt barnet til også at arbejde med svære ting

Fx Hvorfor har du lyst til at tegne havet?'

Fx Uh, det ser svært ud. Men du er på rette vej. Så fortsæt det gode arbejde'.

- **Barnets tænkning**

- Stil spørgsmål, der opfordrer til refleksion
- Stil spørgsmål, der opfordrer til kreativitet og problemløsning
- Anvend de samme ord i forskellige sammenhænge
- Forklar svære ord og forbind dem til noget, som barnet kender

Fx 'Hvorfor skal vi have flyverdragter på, når vi skal på legepladsen?'

5) Krop, sanser og bevægelse.

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Indikatorer:

- Personalet etablerer et læringsmiljø, der understøtter børnene i at udfordre og udvikle sine fysiske færdigheder (i forhold til nærmeste udviklingszone).
*Eksempel: Iværksætte kraftbetonede lege (hoppe længere, løbe hurtigere, tempofyldte, samt udholdenheds lege).
Klatre, gå på balance bomme ect.*
- Personalet gør dagligt brug af materialer og aktiviteter, som stimulerer færdigheder i en bred vifte af de store muskelgrupper.
Eksempel: Kravlebaner, gåture, balancegang, klatre op og hoppe ned, boldspil.
- Personalet bruger udearealerne til at give børnene mulighed for at erfare forskellige typer af underlag, der understøtter forskellige typer af bevægelse gennem leg.
*Eksempel: Igangsætter lege på legeområder bestående af hhv. græs, sand, fliser, sten mv.
Organiserer løb i forskelligt terræn.*
- Personalet tager initiativ til, grov- og finmotoriske aktiviteter.
*Eksempel: Opstiller motoriske baner med variation (op/ned, over/under, blødt/hårdt underlag).
Sætter musik på, som børnene kan danse til.
Boldaktiviteter - kaste og gribe, sparke med bolde af forskellige størrelser.
Arrangere kreative miljøer, hvor der er mulighed for at klippe, klistre, folde.*
- Personalet etablerer et miljø/aktiviteter, der stimulerer sanseapparatet.
*Eksempel: Arrangerer lege, hvor der indgår labyrintsans-, følesans-, og Muskel-led-sans stimuli.
Arrangerer gyngende-, cykle-, hoppe-, og tumlelege.
Arrangerer stille sanseaktiviteter med kroppen i ro. (fx mindfulness).*

6) Natur, udeliv og science.

Pædagogiske mål:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundenhed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af bæredygtig udvikling.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Indikatorer:

- Personalet viser interesse og respekt for naturen og tager initiativ til aktiviteter, hvor børnene kan erfare og undersøge forskellige naturtyper og naturfænomener.
Eksempel: Udforsker dyrs levevis, vejrfænomener, planter og årets gang på legepladsen og i naturen.
Maler, sammenligner eller sorterer natur/science-materialer.
Har planter som børnene kan hjælpe med at passe.
- Personalet bruger matematiske ord og koncepter i hverdagens aktiviteter og rutiner.
Eksempel: Taler om former på klodser, tegninger, tallerkener, trafikskilte mv.
Taler om hvor mange børn, der er kommet og hvor mange der mangler.
Bruger forholdsord til at beskrive tings placering i forhold til hinanden.
Anvender sammenligningsord som større, mindre, højere, kortere til at anskueliggøre ligheder og forskelle.
- Personalet tilbyder læringsmiljøer og materialer, der muliggør erfaringer og eksperimenter med naturens kredsløb og med at genbruge, genanvende og reducere forbrug.
Eksempel: Konstruere skulpturer, insekthoteller og fuglekasser af natur- og genbrugsmaterialer.
- Personalet relaterer matematiske materialer/aktiviteter til aktuelle interessante emner.
Eksempel: Tæller mængder, måler, designer forme og mønstre, spiller spil, leger regellege og inddrager forklaringer og argumenter fra børnene.
Inddrager puttekasser, billedlotteri, puslespil, klodser, tommestokke, vægte, målebægre, termometer, terninger m.v.
Viser børnene, hvordan man kan sortere efter farver, arrangere grankogler fra de største til de mindste mv.

- Personalet hjælper børnene med at stille spørgsmål og med at tilegne sig erfaringer og viden om naturen og dens lovmæssigheder.

Eksempel: Der udføres forskellige aktiviteter med sand og vand; "Hvordan føles det? Hvad sker der hvis vi blander sand og vand? Kan vi konstruere en kanal, der kan fragte vand? Hvordan bygger vi det højeste sandslot?"

"Hvad tror du der vil ske, hvis vi putter alle fjerene på den ene side af vægten og en sten på den anden side?"

"Hvorfor tror du det regner?"

Visionen for det fremtidige arbejde.

Vi ser læreplanstemaerne i sammenhæng og samspil med hinanden.

Vi vil bruge læreplanstemaerne som et middel til at nå målet om at give børnene de bedste forudsætninger for trivsel, udvikling og læring.

Vi vil skabe en systematisk arbejdsgang i dataindsamling (observationer, dialoghjulet, prøve-handlinger) og på baggrund af analyse af data, udfordre barnet indenfor nærmeste udviklingszone. Dette kan være med til at sikre at vi har en fælles forståelse for barnet, og at vi bringer alle medarbejders kompetencer i spil.

Vi ønsker at bruge forældrenes viden om barnet for at sikre et helhedssyn ift. dets læring og udvikling. Dialoghjulene og efterfølgende samtale med forældre er et grundlæggende redskab til at skabe fællesforståelse og viden om de enkelte børn, med udgangspunkt i læreplanstemaerne.

6. Det fysiske og æstetiske børnemiljø

Det fysiske miljø bør invitere til leg, udforskning af omgivelserne og såvel fysisk aktivitet som fordybelse både inde og ude. Den fysiske indretning bør være fleksibel i forhold til at kunne bruges til varierende pædagogiske formål, men bør samtidig muliggøre en kontinuitet i længerevarende lege og andre aktiviteter.

Beskrivelse af, hvordan de fysiske rammer, inde som ude, understøtter målene for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring, som er fastsat inden for hvert af de seks læreplanstemaer (se målene [her](#)). Her beskrives både de generelle betragtninger vedrørende de pædagogiske læringsmiljøer for hele dagtilbuddet og de forskellige afdelingers særlige rammer, muligheder og evt. udfordringer.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan skaber vi rammer og indretning, der understøtter mulighederne for forskellige voksen- og børneinitierede aktiviteter, leg, fordybelse, fysisk udfoldelse mv.?
- Appellerer vores fysiske rammer i alle afdelinger til børnenes nysgerrighed og lyst til at udforske såvel inde som ude?
- Har vi regler, en organisering eller en kultur, der begrænser mulighederne for at bruge de fysiske rammer optimalt?
- ...

Vi arbejder bevidst med hvordan afdelingens indretning og udsmykning skal kunne inspirere og stimulere børnenes lyst til at bevæge, udfolde og fordybe sig.

Vi arbejder med fleksible indretninger, der giver os mulighed for at skabe rum i rummet og ændre på rammerne i afdelingerne ud fra den pågældende børnegruppe. Således tilgodeser vi både de aktuelle børns behov samt de forskellige pædagogiske aktiviteter der er lagt for dagen.

Gennem indretning af vores afdelinger er vi med til at skabe optimale rammer for et godt læringsmiljø der understøtter børnenes fordybelse og uforstyrret leg. Herigennem kan de få stimuleret deres fantasi, deres vedholdenhed samt udvikle deres kompetencer.

Praksisfortælling fra hverdagen:

” Sofie kommer i børnehaven om morgenen, og løber glad hen til dukkevognen hvori dukken ligger. Sutteflasken står ved siden af. Hun er hurtigt i gang med legen. Inde under bordet er der bygget en hule hvor Peter leger med togbane sammen med Anton. Ved et andet bord sidder en flok børn og tegner.

Alle disse attraktive legemiljøer har pædagogen etableret fra morgenstunden og er et eksempel på hvordan rammen for det fysiske børnemiljø kan sættes og inspirere til leg.

Visionen for det fremtidige arbejde.

Vi arbejder med hvordan rummenes indretning skal kunne være fleksible og kunne indbyde til både fysisk udfoldelse og stille aktiviteter hvor børnene kan fordybe sig. For at skabe de rammer gør vi os overvejelser om hvordan støjniveau, lys og indeklima er i

rummet. Hele afdelingen dvs. både gangarealer, garderober, badeværelser, stuer, uderum mv skal inspirere børnene til leg, udforskning og fordybelse.

I et godt børnemiljø er det vigtigt, at vi skaber rum hvor der er plads til at børnene kan blive i en længerevarende uforstyrret leg. For at vurdere børnemiljøet vil vi inddrage børnenes perspektiv, afhængig af børnenes alder og modenhed. F.eks. via børneinterview, børnebarometer, følge børnenes initiativer og interesser. I Vuggestuen hvor børnene ikke har så nuanceret et sprog, kan vi anvende data på baggrund af et specifikt mål hvor vi indsamler tegn der afspejler et godt børnemiljø. F.eks., deltager børnene aktivt i samling? Hvor leger børnene i små uforstyrret grupper? osv.

Vi forholder os altid til hvordan de fysiske og æstetiske rammer, matcher de ændringerne der altid vil komme i forhold til børnetal og børnesammensætning (børnehavebørn kontra vuggestuebørn). Vi er åbne overfor nødvendigheden af at lave forandringer, dvs. vi kigger på både indretning, mødeorganisering og planlægning, for derved at sikre at de fysiske og æstetiske rammer altid tilgodeser børnenes trivsel, udvikling og læring gennem hele dagen.

7. Børn i udsatte positioner

Dagtilbud af høj kvalitet med gode pædagogiske læringsmiljøer har stor betydning for alle børn, men særligt for børn i udsatte positioner. Børn kan være i udsatte positioner af vidt forskellige grunde, og det pædagogiske personale og andre fagprofessionelle har ansvar for med tidlig, rettidig indsats at identificere børn med behov for en særlig opmærksomhed. Samtidig skal der arbejdes med rummelige fællesskaber, hvor alle børn har en naturlig plads. Børn i udsatte positioner skal støttes, så de både udfordres tilpas og oplever mestring i det almene fællesskab og efter behov også i mindre gruppesammenhænge med et særligt fokus. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at udsatte børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for dem. Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er betydningsfuld for alle børn, men i særlig grad for børn i udsatte positioner.

Beskrivelse af, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, og hvordan der udvikles rummelige fællesskaber, som alle børn oplever at være en betydningsfuld del af.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan sikrer vi, at børn i udsatte positioner i vores dagtilbud har de pædagogiske, strukturelle og fysiske rammer, de har behov for?
- Hvordan arbejder vi konkret med børnefællesskaber i vores dagtilbud, så børn i udsatte positioner indgår som en betydningsfuld del?
- Hvordan tager den voksne ansvar for kvaliteten i interaktionen og relationen med det enkelte barn?
- ...

Børn i udsatte positioner

I Stavtrup Dagtilbud leder vi ikke efter fejl, men har en ressource orienteret mindset, der har fokus på hvad der virker.

Alligevel kan et barn godt være i en udsat position for en kort periode.

Dette kan ske hvis der for barnet sker forandringer som får en særlig betydning for barnets trivsel. Altså når hverdagen for en periode bliver uoverskuelig.

Det kan f.eks. være hvis:

- Barnets forældre skal skilles,
- Når man starter i vuggestue,
- når der kommer nye børn eller voksne på stuen,
- hvis der er en utydelig struktur,
- flytning,
- skiftedage,
- Nye søskende,
- jobskifte for forældrene ect.

Disse skift og ændringer kan være betydelige stressorer for barnet der kan påvirke barnets trivsel og udvikling.

Det er derfor essentielt at vi som pædagoger har en klar bevidsthed om vigtigheden af relations arbejdet og har indsigt og kendskab til børnene og dermed kan se hvis et enkelt barn i en periode er i en udsat position pga. mistrivsel og/eller manglende udvikling.

Det er vigtigt at vi for børn i udsatte positioner, får relationerne spredt ud på flere medarbejder, således barnets trivsel ikke påvirkes hvis der er sygdom eller fridage. Dog skal vi også respektere at barnet kan have behov for en eller to faste voksne for at få ro i nervesystemet.

I Stavtrup Dagtilbud inkluderes børn med særlige behov i alle afdelinger. Det stiller særlige krav til samarbejdet på alle niveauer. Grundtanken er, at børn med særlige behov, kan profitere af at være i en daginstitution såvel som at børnefællesskabet kan beriges og nuanceres her af.

For alle børn med særlige behov bliver der udarbejdet en handleplan, i samarbejde med forældrene. Har vi børn med f.eks. sproglige udfordringer har vi særlige tiltag for de børn. Vi tilrettelægger forløb, hvor vi sigter mod at vi samler en lille gruppe.

Vi arbejder med særlig fokus på inklusion og rummelighed. En inkluderende pædagogik er kendetegnet ved at læring og udvikling er tilpasset det enkelte barns muligheder og ret til at være unik samtidig med at barnet deltager i fællesskabet. I inkluderende pædagogik er målet at inddrage alle børn på deres betingelser uden at forsøge at lave dem om.

I arbejdet med børn med særlige behov og deres forældre er det vigtigt, at pædagogen:

- er vidende om barnet og familiens ressourcer og udfordringer
- er empatisk og nærværende i kontakten og kan lytte aktivt
- kan rumme forældrenes følelser
- handler på baggrund af faglig viden
- udviser omsorg og anerkendelse
- at den pædagogiske praksis tager sit udgangspunkt i barnets nærmeste udviklingszone

Vigtige nøgleord i arbejdet:

- Lederen og det pædagogiske personale skal være opmærksom på egen rolle, og er ansvarlige for, at der er et inkluderende og rummeligt miljø.
- Der udarbejdes en tydelig og detaljeret handleplan i samarbejde med forældrene
- Der er faste aftaler om opfølgning med forældrene
- støtte og guidning i daglige gøremål
- tydelighed og gentagelser
- tænke rummeligt, kunne rumme de følelser barnet har
- fokus på ressourcer og muligheder
- pædagogisk afsæt i barnets styrkeområder

For at sikre alle er inkluderet i vores fællesskab er det vigtigt at vi:

Arbejder systematisk med dialoghjul, sprogvurdering, motorikprofil, pædagogisk udviklingsprofil, mm.

- Arbejder reflekterende og giver feedback på hinandens praksis
- Arbejder anerkendende og respektfuld
- Arbejde med bedste praksis- kompetenceudvikling. Vi skal lære af hinanden og af den gode historie
- Inddrager forældrene, både enkeltvis og i grupper.
- Vi inddrager eksterne samarbejdspartnere – f.eks. trivselsmøder, tværfaglig enhed mm.

Vi har i dagtilbuddet mulighed for at søge om ekstra ressourcer til at iværksætte fokuserede indsatser i en afgrænset periode. Dette benytter vi os af for at hjælpe et barn som har det svært, eller en gruppe af børn som har et særligt behov for at få hjælp til noget som bøvler. Dette kan give mulighed for at guide det enkelte barn i børnefællesskabet. Samtidig højner dette kvaliteten og rummeligheden for børnegruppen.

Ekstra ressourcer bliver brugt til beskrivelser, observationer og iværksættelse af støttesystemer, så vi kan kvalificere rammer og indsatser til senere at rumme barnet uden støtte.

Dette gør vi bl.a. ved at:

- arbejde i mindre grupper – de små fællesskaber giver ro
- lave grupper efter udviklingstrin/behov og ikke alder
- lave små grupper for at skabe relationer og succeser
- eksklusion kan være en nødvendighed, for at barnet på sigt kan inkluderes i fællesskaber
- vi indretter rummene efter den børnegruppe vi har – vi laver f.eks. mulighed for at afskærme det enkelte barn, hvis det har brug for at trække sig fra fællesskabet
- tydelig struktur i vores dagligdag og tydelige tilhørsforhold til børnegruppen ved f.eks. aflevering, frugt, aktivitet, samling, spisning, legeplads, eftermiddagsmad.
- nogle børn skal have mere omsorg, tid, nærvær – have rum til at være langsomme og udvikle sig i eget tempo
- vi har samme mål for børnene, men vejen dertil er forskellig
- vi skal søge faglig viden om børn med særlige behov, evt. få hjælp fra eksperter
- Reflekterer over egen og kollegaers adfærd i interaktion med barnet

I forhold til forældresamarbejdet omkring børn med særlige behov, er vi meget bevidste om at få forældrenes viden i spil. Alle indsatser sker i et meget tæt samarbejde med forældrene

- Der bliver fulgt op med samtaler hvor der både er fokus på familien og dagtilbuddet fx med isbjergsmodellen, hvor vi taler om barnets intentioner, frem for hvad der ikke virker eller Sign of safety metoden.

I personalegruppen arbejder vi med Stærkere Lærings Fællesskaber, hvor refleksion, sparring, videndeling og feedback, er med til at sikre de bedste indsatser/øvebaner for det enkelte barn.

Visionen for det fremtidige arbejde.

- At være meget mere direkte i vores råd og vejledning til familien og inddrage familien endnu mere i en fælles indsats omkring barnet
- At være endnu mere konsekvente i at samle data f.eks. DPU, motorikprofiler, praksishistorier, filmklip o. lign. til at kvalificere vores arbejde.

At have deadlines for genbesøg og evaluering af den hidtidige indsats.

8. Forældresamarbejde

Et godt forældresamarbejde om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse er af afgørende betydning. Forældrene skal derfor både inddrages aktivt i og have indflydelse på dagtilbuddets arbejde. Samarbejdet sker både i form af det formelle bestyrelsesarbejde/forældrerådsarbejde og samarbejdet i hverdagen på tværs af dagtilbud og hjem om det enkelte barn, og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber.

I det daglige forældresamarbejde indgår også vejledning af og sparring med forældrene om, hvordan de understøtter deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det pædagogiske personale og forældrene afstemmer forventningerne til hinanden og samarbejdet, med afsæt i den enkelte families behov, og alle skal opleve, at de bliver set, hørt og har indflydelse.

Beskrivelse af, hvordan forældresamarbejdet faciliteres og rammesættes, både formelt og i hverdagen, så der samarbejdes om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem, baseret på den enkelte families behov. Beskrivelse af hvordan alle forældre inddrages og involveres aktivt som ressourcer for deres børns trivsel, læring og udvikling.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan samarbejder vi med forældrene om overgange?
- Hvilke muligheder for vejledning og sparring giver vi forældre i relation til børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?
- Hvordan samarbejder vi med forældre om det enkelte barn og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber?
- ...

Hvordan arbejder vi med forældrene om overgange?

Vi arbejder med overgange i flere forskellige sammenhænge:

- Overgang fra hjem til vuggestue/dagpleje
- Overgang fra vuggestue/dagpleje til børnehave
- Overgang fra børnehave til skole

I forbindelse med overgang fra hjem til vuggestue/dagpleje, opfordrer vi forældrene til at komme på besøg. Vi er imødekommende og informerende overfor forældre, som kommer på besøg. Mange forældre kommer på besøg, for at se hvor de kunne tænke sig at skrive deres barn op til pasning. Vi afsætter tid til en rundvisning. Vi fortæller om vores hverdag, og spørger forældrene om, hvad der er vigtigt for dem i forbindelse med at de skal have deres barn passet. Vi bruger forældrenes erfaring om barnet i vores praksis. Vi har et godt velkomstmateriale til nye forældre. Vi snakker med forældrene om, hvad vi forstår ved en "god indkøring". Hvad kræver det af forældrene – hvad tilbyder vi og hvor meget tid skal der afsættes?

Nogle afdelinger tilbyder at sende sms med små beskeder og eventuelt billeder af barnet i den første tid. Vi gør rigtig meget for at barn og forældre skal føle sig trygge. Hvis forældrene er trygge ved at aflevere deres barn hos os, smitter det af på barnet. Gensidig tillid bliver et fundament i overgangen mellem hjem og vuggestue/dagpleje. Når barnet har været hos os en periode tilbyder vi en samtale. Det kan være en dialoghjulssamtale, hvis barnets alder passer til det. Ellers holder vi en "opstartssamtale" for at høre, hvordan forældrene har oplevet, at deres barn er startet hos os.

Når barnet skal starte i vores børnehave, kender vi ofte barnet og forældrene. Alligevel er det en stor omvæltning for barn og forældre at starte i børnehaven. Vi snakker med forældrene i god tid om, hvad der skal ske. Vi snakker om det praktiske, men også om de psykiske reaktioner, som barnet måske får. Måske vil barnet ikke sove middagssøvn mere – måske savner barnet sine kammerater og de voksne i vuggestue/dagpleje. Efter en periode i børnehaven tilbydes forældrene en samtale. Det kan være en dialoghjulssamtale hvis tidspunktet passer for det.

Nogle gange laver vi samtaler med en gruppe forældre, hvis der er flere børn som starter i børnehaven. Forældre kan altid få individuelle samtaler, men vi gør også meget for at sætte forældre sammen i grupper, så de kan høre hinandens udfordringer og støtte hinanden i rollen som forældre. Hvis det er nye forældre og børn der kommer fra en anden afdeling eller dagtilbud, får de en 3 mdrs. samtale ift. opstarten.

Det sidste år inden barnet skal i skole, er meget præget af den kommende skolestart. Fra Nytår og indtil sommerferien, er børnene i en gruppe med kommende skolebørn. I afdelingen, hvor barnet går, er der en masse aktiviteter som peger mod den kommende skolestart. Men i hele dagtilbudet er der også en række aktiviteter, som skal bidrage til at skabe gode kammeratskaber på tværs af afdelingerne. Der er ansat en "brobygger". Hun er tilknyttet vores afdelinger fra nytår og indtil sommerferien. Hun lærer alle de kommende skolebørn at kende. Fra august til januar er hun tilknyttet skolen, så børnene møder en kendt voksen, når de starter i skole.

I november inden barnet skal starte i skole – tilbydes forældrene en dialoghjulssamtale. Her bliver det i fællesskab klargjort hvilke kompetenceområder, vi skal have særlig fokus på frem til skolestart. I denne samtale bliver det aftalt, hvilke opgaver forældrene har, og hvilke opgaver vi har. Det er også ved denne samtale, at det bliver drøftet, hvis der er tvivl om den kommende skolestart.

I april har vi "trekantsamtaler". Trekantsamtaler er samtaler mellem, hjem, daginstitution og skole for de børn, hvor vi skønner at det er nødvendigt, at skolen bliver informeret udover det skriftlige materiale vi har.

I maj får skolen adgang til vores skriftlige materiale om børnene, så skolen har et godt grundlag for at lave gode klasser for de kommende skolebørn.

Hvilke muligheder for vejledning og sparring giver vi forældrene i relation til børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?

Vi skelner her mellem den uformelle samtale som foregår, når barnet kommer eller går hjem. Disse samtaler finder sted hver dag. Det kan være i garderoben – på vej hen for at hjælpe barnet med at vinke osv. Om eftermiddagen, når barnet hentes, har forældrene ofte bedre tid, her kan den uformelle samtale foregå på legepladsen, hvis vi er udenfor, eller måske sætter forældrene sig, mens barnet leger færdig, og så få vi en lille snak. Her foregår konstant vejledning og sparring. Vi gør meget ud af at give forældrene "små fortællinger" om deres barns hverdag. Vi fortæller om, hvilken betydning det har for barnet, hvis det f.eks. øver sig i at kravle op ad bakken, tage sko på, osv. Men vi beskriver også betydningen af gode venskaber.

Vi vejleder forældrene i, hvordan de kan stimulere deres børn. Vi er meget opmærksomme på, at vi er lyttende og imødekommende og inddrage forældrenes viden og erfaring med deres børn. Forældrene er "eksperter" på deres egne børn.

Den formelle samtale kan foregå ved at vi indkalder til et møde. Det kan være en dialoghjulssamtale, men det kan også være samtaler, hvor vi har brug for noget vi gerne vil drøfte med hinanden. Forældrene kan også altid komme og bede om en samtale. Vi laver også samtaler med grupper af forældre. Her har forældrene mulighed for at udveksle erfaringer og bruge hinanden som sparingspartnere. I forbindelse med de formelle møder, har vi altid en dagsorden og en tidsramme, så alle parter har mulighed for at forberede sig til mødet. Vi har forskellige metoder, som vi har gode erfaringer med. F.eks. "isbjergsmodellen" "signs of safety" mm.

Hvordan samarbejder vi med forældre om det enkelte barn og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber?

Det er vigtigt at alle børnene har mindst en god ven, og at barnet føler, at det hører til i vores hus. Det snakker vi med forældrene om, lige fra barnet starter hos os. Hvis vi oplever et barn, har svært ved at være en del af fællesskaber, hjælper vi barnet. Vi opdeler børnene i små grupper, som lægger op til at børnene "får øje" på hinanden. Det fortæller vi forældrene om, og vi opfordrer indimellem forældrene til at hjælpe deres barn med at lave en "legeaftale" med et andet barn. Vi snakker meget om at "vi er forskellige" – "vi kan noget forskelligt", men at vi alle sammen betyder noget for fællesskabet. Denne holdning viderefremidler vi til forældrene. Når der er børn, som har nogle særlige behov – opfordrer vi til at vi kan være åbne omkring det – og lægger fokus på, hvad netop dette barn kan bidrage med i forhold til fællesskabet.

Visionen for det fremtidige arbejde.

Efter inddragelse af forældrerådene og bestyrelsen er det blevet tydeligt for os at nogle af de områder vi skal have øget fokus på skal være følgende:

- Møder med en gruppe af forældre, fx mødet for forældrene til de 4-årige, giver rigtig godt udbytte til gavn for børnene. Så møder for forældre i mindre grupper skal vi fortsat have fokus på.
- Opfølgning på forældresamtaler om enkelte børn med noget der bøvler, har altid brug for en opfølgning. Det er vigtigt at vi får aftalt en opfølgning inden mødet slutter.
- Vi skal fortsat have fokus på at der minimum en gang om ugen skal nyt på Intra, fra alle børnegrupper. Der er et stort ønske om et indblik i dagligdagen i dagtilbuddet, vi er godt på vej, men vi skal huske på den betydning det har for forældrene og dermed også børnene.
- Forældrene vil gerne vide hvordan de kan støtte op hjemme når vi fx har et team vi arbejder særligt med. Vi skal involvere forældrene via Intra med den faglige baggrund for temaet.
- Vi skal blive endnu dygtigere til at spørge ind til forældrenes viden om deres barn. Vi bruger fx Isbjergs modellen.
- Vi skal fortsat have fokus på at der er god kontakt til alle forældre.

9. Inddragelse af lokalsamfundet

Som led i arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet overveje, hvordan lokalsamfundet i form af fx skoler, biblioteker, museer, idræts tilbud og -faciliteter, plejehjem, erhvervsliv mv. kan inddrages med henblik på at styrke dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Dagtilbuddet skal endvidere overveje om et samarbejde med fx ældre medborgere, skolebørn fra mellemtrinnet og udskoling eller andre frivillige i lokalsamfundet, der ønsker at bidrage med en særlig viden eller interesse inden for eksempelvis natur, sport, musik, sundhed eller håndværk, kan bidrage til at styrke arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.

Beskrivelse af, hvordan dagtilbuddet, herunder bestyrelsen og forældre, inddrager lokalsamfundet i arbejdet med at etablere pædagogiske læringsmiljøer for børn og herved giver børnene kendskab til det samfund, de lever i, og de muligheder, det giver.

Forslag til refleksions spørgsmål:

- Hvilke ressourcer og mulige kontakter er til stede i vores lokalsamfund, og har vi kontakt hertil?
- Hvordan kan disse bruges og inddrages i at skabe eller understøtte pædagogiske læringsmiljøer?
- Hvordan kan dagtilbuddet i samarbejde med bestyrelsen åbne sine fysiske faciliteter til lokalområdets behov for herved at understøtte børns trivsel, læring, udvikling eller dannelse?
- ...

Vi udvider børnenes erfaringsgrundlag og kulturelle bevidsthed ved at inddrage, besøge og benytte forskellige aktører i lokalsamfundet. Børnenes evne til at indgå i nye sammenhænge styrkes her af. Her opnår de en forståelse for og tryghed ved nye aspekter af den danske kultur.

Vi har i Stavtrup en medarbejder som arbejder på tværs af daginstitutionerne og indskolingen. Fra januar til august deltager hun aktivt i storbørnsgrupperne. Fra august til december er hun den kendte voksne i de nye 0. klasser på skolen.

Eksempler på inddragelse af lokalsamfundet:

De personlige relationer udvider sig og børnene lærer mennesker udenfor institutionen at kende, når hundelufteren dagligt passerer, stopper og snakker lidt ved lågen.

Alle legepladser er tilgængelige efter åbningstid. Her møder børn og forældre hinanden på tværs af ellers etablerede bekendtskaber.

Børnehavebørn tager på plejehjemmet Søholm og synger for og med beboerne.

Hvert år kommer æblemostmanden på besøg og presser æbler ved høsttid i alle afdelinger. Nogle afdelinger har faste aftale med frivillige, som kommer og læser, er med til spisning, på ture og lign.

Vi samarbejder med den lokale idrætsforening, hænger plakater op om hold og arrangementer, hjælper med kontakt til foreningen, hvis forældre har svært ved selv at gøre det.

- Skolerne omkring os
- Specialinstitutioner (Bøgskovhus aktivitetscenter)
- Plejehjem og hospice
- Naturstyrelsens tilbud (eks Sølyst)
- Kirken
- Bibliotek
- Forskellige erhverv ex. politiet
- Seniorforeningen
- Spejderne
- Idrætsforeninger
- Dem vi møder i lokalsamfundet

- Frivillige
- Lokale supermarkeder

Visionen for det fremtidige arbejde.

Vi har rigtig mange initiativer i gang i lokalsamfundet. Vi skal holde fast i de gode samarbejder der fungerer, men også have øje for nye muligheder der byder sig til. Fx kommer der et samarbejde omkring den multihal der er på tegnebrættet i Stavtrup.

10. Sammenhæng med børnehaveklassen

Sammenhæng i børnenes liv betyder, at skolen bygger videre på et tydeligt børneperspektiv, der tager over, hvor dagtilbuddet slipper. Det skoleforberedende arbejde i dagtilbud handler især om, at der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter børnenes sociale kompetencer og færdigheder som vedholdenhed og fordybelse. Derved forberedes de på at møde nye sociale og faglige sammenhænge med tro på egne evner, nysgerrighed og gå-på-mod. Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal også introducere til og give børnene mulighed for at udvikle faglige færdigheder i form af leg med bogstaver, tal, mønstre, former m.v.

Beskrivelse af sammenhængen mellem skole og dagtilbud og af, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres et pædagogisk læringsmiljø, der understøtter børnenes dannelsesparathed og skaber sammenhæng til børnehaveklassen.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan arbejder vi med læreplanstemaerne, så vi understøtter børnenes lyst til at lære og til at indgå i nye og kommende fællesskaber?
- Hvordan tager vi ansvar for en god overgang, fx ved at understøtte deres mod på nye udfordringer, deres evne til fordybelse, vedholdenhed og til at tage initiativ til at indgå i nye relationer?
- Hvordan tilrettelægger vi et gensidigt forpligtende samarbejde mellem dagtilbud og SFO/skole og forældre for meningsfulde overgange fra dagtilbud til skole og fritidstilbud?
- ...

Afdelingerne har hver især en struktur der rammesætter læringsmiljøer for storebørns-gruppen/ før-skolegruppen. Vi understøtter børnenes lyst til at lære. Det er vigtigt at differentiere læringsmiljøet, så alle børn kan deltage på hvert deres niveau. Pædagogen skal skabe læringsmiljøer for et fællesskab der rummer forskellighed ved at have øje for barnets medbestemmelse og egen rolle i fællesskabet.

Med afsæt i lærerplanstemaerne, motiverer vi børnene til at lære ved at vi følge barnets initiativer. Barnet skal føle sig hørt, delagtiggjort i beslutningstagningen og have medansvar for aktiviteter i dagligdagen. Dog med henblik på at der er en balancegang mellem børneintenderede - og planlagte voksenstyrede aktiviteter.

Praksisfortælling:

Et barn i storbørnsgruppen ytrede over for de voksne at han gerne ville lave en by. De voksne i børnehaven fik forældrene til at tage æggebakker, toiletruller, køkkenruller og mælkekartoner med i børnehaven. Dette blev en aktivitet over 2 uger, hvor storbørns-drenggruppen byggede Stavtrup by.

Den voksne går med barnets initiativ og hjælper til med planlægningen af aktiviteten. Pædagogen formår at videreudvikle ideen og få forældrene til at hjælpe med at skabe byen. Aktiviteten bliver attraktiv for de andre drenge i storbørnsgruppen. Aktiviteten bliver børnenes og pædagogens fælles tredje og skaber, indre motivation, nysgerrighed og sociale relationer. Der opstår samarbejde omkring hvordan byen skal se ud, opbyggelsen af byen. Kommunikative kompetencer bliver øvet under aktiviteten.

Gode rollemodeller – hjælpe andre – selvstændighed og medansvar.

Tre kommende skolepiger sidder alene under spisning. De har sammen ansvaret for at der bliver dækket bord, hentet mad og ryddet op igen. Hver dag skiftes de til at hente kassen med service nede i køkkenet. En dag bliver en af pigerne i tvivl om, hvis tur det er til at hente kassen og der opstår derfor en konflikt. Pigerne løser selv konflikten ved at lave et system der giver dem overblik over hvem der har hentet og hvem der mangler. De har skrevet deres navne på et stykke karton og hver dag får man en streg ud for sit navn, når man har hentet kassen. Pigen der har hentet kassen skal også rydde af bordet. Hun pakker det hele ned i kassen igen, men den er for tung. Hun råber efter de to andre piger. "Piger jeg kan ikke selv løfte kassen". De to andre råber tilbage "Okay så kommer vi." De kommer tilbage og hjælper deres ven.

Pigerne er gode rollemodeller for de andre børn og for hinanden da de hjælper når der er brug for det, og er løsningsorienterede i konflikten. Gennem det medansvar de ældste børnehavebørn får, udvikles deres sociale kompetence, de oplever at lykkes og modet på at springe ud i noget nyt underbygges.

Vi vægter de sociale kompetencer som er en forudsætning for at børn kan trives i børnehaveklassen og i skoleverdenen.

Konkrete eksempler på overgangsarbejde

- Trekant samtaler – For forældre til børn med særlige behov. Dette giver skolen redskaber til at understøtte barnets trivsel ved overgang til skole.
- Alle børn: Overgangsbeskrivelser til skolen. Skolen bruger aktivt overgangsbeskrivelserne i børnenes første tid på skolen, for at kunne møde det enkelte barn, hvor det er. Pædagogerne assisterer skolen ved klassedannelserne, så hvert barn kommer i klasse med en de kender.
- Vores brobygger giver tryghed. Hun bliver et kendt ansigt da hun hver anden uge kommer på besøg i hver afdeling i foråret. Hun er på skolen når de starter og det giver genkendelighed og tryghed.
- Storbørnsgrupperne på tværs af afdelingerne mødes ofte. Det giver barnet mod på at indgå i nye relationer og forståelse af, at børnene er på vej ind i noget nyt.
- De to lokale skoler og SFOer inviterer afdelingerne på besøg til f.eks. teater, båldag, leg på legepladsen mm.
-

Stavtrup Dagtilbud samarbejder med skolen for at sikre en god overgang fra børnehave til skole. To gange årligt afholdes planlægnings- og evalueringsmøde med den lokale folkeskole. Her koordineres indsatser både i dagtilbuddet og på skolen for at optimere rammerne for børnenes overgang fra dagtilbud til skole. Erfaringer herfra bruges i samarbejde med den lokale Friskole.

Visionen for det fremtidige arbejde.

Vi skal hele tiden have øje for at samarbejdet mellem skolen og dagtilbuddet er godt og vellykket, vi skal udvikle på det gode samarbejde. Vi skal arbejde for at få et godt tilbageblik fra skolen til dagtilbuddet, så vi får data til at understøtte det fremtidige arbejde.

Vi skal skabe sammenhæng for forældrene så de møder den røde tråd og genkendelighed.

11. Ledelse

Ledelsen har ansvaret for, at personalet besidder viden og konkrete kompetencer til at kvalificere det pædagogiske læringsmiljø og til at inddrage forældrene. Ledelsen understøtter og kvalificerer faglige, pædagogiske refleksioner hos personalet via facilitering, sparring og løbende metodeudvikling med fokus på udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer og på at skabe stærkere læringsfællesskaber. Den samlede ledelse understøtter dagtilbuddets åbenhed over for lokalsamfundet. Den pædagogiske leder organiserer arbejdet, så det understøtter personalets arbejde med den pædagogiske læreplan.

Beskrivelse af, hvad ledelsens opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddets ledelse samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan sikrer og understøtter ledelsen, at den pædagogiske praksis ledes gennem den styrkede pædagogiske læreplan?
- Hvordan sikrer ledelsen en løbende udvikling af personalets viden og kompetencer?
- Hvordan understøtter organiseringen af dagligdagen, at der er mulighed for faglig refleksion over egen og fælles praksis?
- ...

Ledelsen prioriterer at inddrage faglige fyrtårne og medarbejdere i processen med at udarbejde den styrkede læreplan. Gennem reflekterende dialoger er alle kommet med input til læreplanen. Den styrkede læreplan er udarbejdet på baggrund af den indsamlede data af de faglige fyrtårne og ledelsen. Ved at inddrage alle medarbejdere understøtter ledelsen at den pædagogiske praksis tager afsæt i den styrkede læreplan.

I de mødefora vi har sikrer ledelsen, at den styrkede læreplan er fundamentet for reflekterende pædagogiske dialoger. I den daglige pædagogiske praksis inddrager vi den styrkede læreplan, så arbejdet med kerneopgaven tager et naturligt afsæt her i.

Vi skaber rammer som sikrer en systematik til indsamling af og refleksion over data koblet til den pædagogiske læreplan.

Som ledere er vi rollemødder og går foran og viser vejen. Vi er synlige i den pædagogiske praksis, så vi kan understøtte arbejdet med den pædagogiske læreplan.

Vi har et tæt samarbejde med de faglige fyrtårne omkring arbejdet med den pædagogiske læreplan og de reflekterende dialoger.

Udvikling af viden og kompetencer kan ske på forskellige måder. Det kan dels være gennem kursus, og det kan være gennem videndeling på diverse møder. I dagtilbuddet er der fælles retning ift. hvilke kurser der bliver prioriteret.

Kursus:

- Der er mulighed for at søge kursus via dagtilbuddet. Udvalget vil have fokus på at kurset ligger indenfor den styrkede læreplan/stærkere læringsfællesskaber.

Vi har en række møder på tværs af dagtilbuddet, med fokus på videndeling samt kompetenceudvikling. Det har stor værdi at dele sin viden med kollegaer som har samme fokus f.eks. via:

- Motorik/sprog Vejledermøder
- 0-3 års møder
- Faglige fyrtårne netværksmøder
- Overgangsmøder Dagtilbud til skole
- Fælles personalemøder

MUS er også et redskab i forhold til at afdække behovet for videns- og kompetenceudvikling.

Visionen for det fremtidige arbejde.

I forbindelse med SLF har vi sat fokus på de reflekterende dialoger. Det er ledelsen der har ansvaret for at skabe en daglig struktur, der gør det muligt for medarbejderne at udvikle deres viden og kompetencer gennem disse dialoger.

Vi vil fortsætte med at give medarbejderne mulighed for at kunne viden dele på tværs af afdelinger, så vi kan bruge og blive klogere på hinandens kompetencer og viden.

Ledelsens arbejder på at blive bedre til at skabe rammen som gør at vi kan viden dele med hinanden. Det kan være mesterlære, "undervisning" af hinandens medarbejdergrupper, rotation, låne en medarbejder fra en anden afdeling til en specifik opgave.

I dagligdagen understøtter vi muligheden for refleksion over egen og fælles praksis via planlægning, systematik og prioritering af tiden til faglige refleksioner.

For opkvalificering og systematisering af reflekterende dialoger benytter vi os af forskellige metoder.

Lederen prioriterer at deltage i forskellige mødefora og inddrager de faglige fyrtårne i planlægning, gennemførelse og evaluering af de reflekterende dialoger.

Det langsigtede mål er at få mere kvalificerede uformelle refleksioner i dagligdagen. F.eks. når to pædagoger møder hinanden på legepladsen og drøfter en udfordring omkring et barn eller en børnegruppe, at de her bliver mere bevidste om at benytte nogle metoder til refleksionen som kvalificerer det.

Vi er bevidste om at give plads til de små refleksioner i dagligdagen. F.eks. ved at stoppe en aktivitet 5-10 minutter før vi skal videre til noget andet for lige at kunne tage en lille refleksion omkring forløbet.

Vi afholder 2 årlige evalueringsmøder hvor der er fokus på faglig refleksion i fht. den pædagogiske læreplan.

I ledelsen skal vi have fokus på ledelse via læreplanen, vi skal lave øvebaner hvor vi kan hjælpe hinanden på tværs. I Stærkere Lærings Fællesskaber arbejder vi med refleksion, sparring, feedback og feed forward.

12. Pædagogisk personale

Det pædagogiske personale skal sammen skabe et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er plads, tid og ro til at være barn. Det er hensigten, at legen og den legende tilgang til læring, barnets interesser, undren og nysgerrighed, samt det pædagogiske personales viden om at fremme læring og udvikling, er udgangspunktet for de læreprocesser, som barnet indgår i. For at kunne lykkes med dette er det centralt, at det pædagogiske personale i det interne arbejde både kan tage ledelse og give følgeskab.

Beskrivelse af, hvad det pædagogiske personales opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddet generelt samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan organiserer det pædagogiske personale arbejdet, så vores fokus er på børnenes individuelle behov for støtte, guidning og udfordring i deres leg og aktiviteter?
- Hvordan støtter det pædagogiske personale hinanden i at være gode rollemodeller, der bekræfter og inspirerer børnenes kreativitet, nysgerrighed og eksperimenterende leg?
- Hvad kræver det af den enkelte, når der skal være en intenderet pædagogisk tilgang til børnene over hele arbejdsdagen i såvel børne- som vokseninitierede aktiviteter?
- ...

Som pædagoger er vi indstillet på at ville noget med nogen. Vores fornemmeste opgave er at udvikle, styrke og motivere børnene til at mestre livet. Dette vil vi i Stavtrup Dagtilbud kunne se komme til udtryk gennem tydelig struktur og organisering. F.eks. ved at have en tydelig mødestruktur.

Når vi holder møder, er det for at kvalificere det pædagogiske arbejde, og at det derfor giver mening at prioritere at bruge tid på det.

Det er vigtigt at vi evaluerer på vores pædagogiske praksis, og laver noget om, hvis der er brug for det. Vi arbejder med systematik og f.eks. prøvehandlinger, SMTTE-model, mindmap og følger op på personalemøder og gruppemøder.

Vi tilrettelægger og tilpasser løbende indsatser med udgangspunkt i børnegruppernes aktuelle behov.

Vi skaber mulighed for at børnene kan være i forskellige grupper af forskellig størrelse. Dermed kan vi have en differentieret tilgang til børnene alt efter behov, udvikling, udfordring, fokusemne for den pågældende børnegruppe.

- Vi arbejder målrettet med grupper ud fra opsatte mål.
- Personalet skal være omstillingsparate og give nye indsatser tid, da det tager tid at vænne sig til noget andet. Det tager tid for både børn og voksne.
- Én har overblikket så resten kan være i nærværet og i øjenhøjde med børnene – lederskab og følgeskab.
- Børn med særlige behov tilknyttes en voksen. Denne voksne har ansvar for at klæde de øvrige medarbejdere på, så alle kan støtte op om barnets særlige behov.
- Sparring er vigtig for at sikre børnenes trivsel, udvikling og læring
- Tydelighed om personalets kompetencer så de kan sættes i brug
- Afdelingerne skal tilbyde både nye og velkendte sammenhænge. Både hvad angår pædagogiske aktiviteter og relationer/fællesskaber.
- Det er vigtigt at have læringscirklerne in mente i forhold til børn som befinder sig mest i komfortzone, så de lærer forskellige mestringsstrategier
- Personalet skal have bevidsthed om at skabe gode læringsmiljøer for alle.
- Personalet skal være bevidste om børnenes behov for støtte og guidning - være på siden af børnenes leg og hjælpe dem i legen.

Det er vigtigt at være gode rollemodeller

- Vi viser vores kollegaer respekt, for at man lige er i gang med at tale med et barn, lave en aktivitet eller lign. Det er vigtigt at fastholde opmærksomheden, nærvær og minimere forstyrrelser
- Vi giver hinanden plads til at følge børnenes initiativer, selvom der var planlagt noget andet, når der er forudsætninger for at skabe flow
- Man skal give både lederskab og følgeskab
- Vi skal have en bevidsthed om, hvorvidt det den voksne kan tilbyde, har større værdi end det børnene selv har gang i.
- Vi skal turde lade børnene
- Medarbejderne leger også og lader sig optage af legen og afprøver kendte lege i fællesskab
- Medarbejderne har ja-hatten på når nye idéer byder sig
Medarbejderne tør sætte sig selv i spil og være skøre.
- Kulturen skal italesættes for nye medarbejdere - nemlig at vi deltager aktivt og tør være på.
Medarbejderne skal være på forkant med nye medarbejdere - hvad forventer vi. Så kan vi lettere give feedback og hjælpe dem med at "rette" deres fokus.
- Slip fantasien fri og følg børnenes initiativ

- Vi skal turde undre os og give feedback
- Vi skal have en løbende refleksion i dagligdagen som er rammesat
- Vi er nysgerrige på hinandens praksis og motiver. Vi støtter op om hinanden da vi i fællesskab er bedre.

Læring sker hele dagen, så der skal f.eks. også være ressourcer til at lave nogle aktiviteter om eftermiddagen.

Vi skal være bevidste om at skabe rum som giver forudsætninger for forskellige læringsmiljøer.

- Vi skal tale om hvilke aktiviteter der passer til forskellige tider på dagen.
- Vi skal have en forventningsafstemning om hvad det er der har værdi.
- Om eftermiddagen skal vi have fokus på eftermiddagsmaden, legen og tale med forældre, det fordrer en god struktur.
- Den enkelte pædagog har en anerkendende tilgang. Se afsnit om anerkendelse i arbejdsgrundlaget

Visionen for det fremtidige arbejde.

Det fremtidige arbejde vil i høj grad være præget af den fælles kulturudviklings proces som vi alle i dagtilbuddet er en del af. Vi vil igennem et stærkt læringsfællesskab styrke vores professionelle dømmekraft og praksis.

Vi skal på tværs af grupper, stuer, teams og afdelinger samt i samarbejdet med forældrene, får opbygget et stærkt og fagligt læringsfællesskab.

For at styrke den professionelle dømmekraft tager vores pædagogiske arbejde udgangspunkt i dataindsamling, der er analyseret og behandlet efter Kolbs læringscirkel.

Hver afdeling har systematiseret og skabt rum for reflekterende dialoger og feedback.

På den måde er vi allerede nu i gang med at blive et endnu stærkere læringsfællesskab.

13. Dokumentation og refleksionspraksis

Ledelsen har ansvar for, at det pædagogiske personale løbende forholder sig refleksivt til, hvordan de pædagogiske læringsmiljøer understøtter børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det kan fx ske ved, at praksis fastholdes gennem pædagogisk dokumentation, der danner grundlag for analyse, og systematisk refleksion og justering af praksis.

Professionel dømmekraft og en systematisk faglig og kritisk refleksion over egen og fælles praksis er et vigtigt grundlag for lokalt at udvikle dagtilbud af høj kvalitet. Refleksionen forudsætter, at man er nysgerrig og undersøgende på hinandens praksis, søger sparring og tilbyder hjælp. Samtidig skal man turde

udfordre hinandens vaner og rutiner og gøre det naturligt at dele viden og ideer til nye løsninger på tværs. Med afsæt i refleksionen og en stærk feedbackkultur skabes der i dagtilbuddet, afdelingen og i den enkelte gruppe stærkere læringsfællesskaber. Derved opbygges og udvikles både den professionelle kapacitet og dømmekraft.

Dokumentationen kan både være kvantitative og kvalitative data. Dokumentation til udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer kan være personalets beskrivelser, iagttagelser eller videooptagelser af den pædagogiske praksis. Dokumentation af børnenes udbytte kan eksempelvis være børnenes egne produktioner, meninger, udtryk for trivsel, hvad de er optagede af og forældrenes informationer, holdninger og tilfredshed. Dokumentation er også det pædagogiske personales erfaringer, viden fra observation af børnenes leg og fortællinger fra praksis. Sidst men ikke mindst er data også viden baseret på forskning, resultater af evidensbaserede undersøgelser, socioøkonomi, vurderingsredskaber til fx sprog og robusthed mv. Der skal være balance mellem de ressourcer, der bruges på at dokumentere på den ene side og det udbytte, som det pædagogiske personale får, på den anden side.

Den pædagogiske dokumentation og refleksionspraksis vil tage afsæt i de bærende principper for Stærkere Læringsfællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan der skabes en feedbackkultur, hvor der løbende dokumenteres og reflekteres over sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, så der sker en videreudvikling og kvalificering af egen og fælles praksis.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan skaber vi en feedbackkultur, så refleksion over egen og fælles praksis bliver en naturlig del af hverdagen?
- Hvilke data er meningsfulde for os at indsamle og tage udgangspunkt i, når vi skal reflektere over vores daglige pædagogiske arbejde og børnenes udbytte heraf?
- Hvordan involverer vi børnene i den løbende refleksion og dokumentation?
- ...

Feedbackkultur:

Vi er i forbindelse med stærkere læringsfællesskaber blevet præsenteret for forskellige metoder som vi kan benytte os af på vejen hen imod at skabe den gode feedbackkultur.

Vi benytter os bl.a. af Karl Tomms spørgsmålstyper, Kolbs læringscirkel og knast som metoder til at skabe refleksion over vores praksis. For at dette bliver en naturlig del af hverdagen tror vi på, at systematikken særligt i starten er vigtig. Derfor har vi etableret nogle faste møder i alle afdelinger hvor vi øver os i disse metoder. Det samme gør sig gældende på lederteammøderne. Efterhånden som vi alle bliver mere fortrolige med metoderne vil vi opleve at disse også benyttes udenfor

den strukturerede ramme, at vi har fået et nyt fælles sprog for vores praksis. Dette ser vi allerede små eksempler på.

Data:

Vi benytter os i høj grad af data når vi snakker om vores pædagogiske praksis.

Eksempler på data vi indsamler og anvender er:

- Film
- Observationer
- Registreringskemaer
- Alle de vurderingsredskaber vi har til rådighed; Status udviklingsbeskrivelser, sprogvurderinger, motorikprofiler osv.

Børneinvolvering:

Vi involverer børnene der hvor det giver mening og er muligt i forhold til den løbende refleksion og dokumentation. Ofte når vi lægger billeder på Intra eller skriver hvad vi har lavet, har vi børnene med til at snakke om det og udvælge hvilke billeder vi ligger på. Det kan fx foregå som en samlingsstund i forbindelse med spisning, på legepladsen i middagsstunden el.lign. Det at få børnene til at fortælle hvad de oplevede, har stor værdi netop i forhold til at få børneperspektivet med. Ofte kan selve dokumentationen også være et produkt som børnene har lavet i et forløb som udstilles i institutionen evt. med en procesbeskrivelse hængt op sammen med produktet.

14. Evaluering

Udover at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet er dagtilbudslederen også ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål for de seks læreplanstemaer og skal beskrive sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Evalueringen skal offentliggøres.

Evalueringen baseres på den indsamlede dokumentation, herunder den løbende pædagogiske dokumentation og de systematiske refleksioner, der foregår i det enkelte læringsfælleskab blandt ledere og pædagogisk personale.

Beskrivelse af, hvordan vi vil evaluere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, med henblik på udvikling og kvalificering af dagtilbuddets praksis.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvilke oplysninger og dokumentation har vi brug for, for at kunne vurdere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes udbytte?
- Hvordan organiserer vi indsamling af netop den relevante dokumentation, der kan øge de voksnes viden om, hvad der virker for børnene?
- Hvordan kan vi skabe en stærk evalueringskultur med videndeling på tværs af afdelingerne, der medfører bedre læringsmiljøer for børnene?
- ...

Vi skal evaluere for at blive klogere på vores pædagogiske praksis og dermed levere en bedre kerneopgave for den pågældende børnegruppe.

For at kunne lave en god evaluering, er det vigtigt at vi er bevidste om, at der skal være et tydeligt og klart formål med evalueringen. Alle medarbejdere er klar over hvad det er som skal evalueres. Der skal defineres hvem der skal bruge evalueringen, hvad den skal bruges til, hvilket evalueringsredskab vi vil arbejde med, hvilken data skal der indsamles, og hvordan evalueringen skal organiseres.

Når vi evaluerer, er det i sammenhæng mellem læringsmiljøet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse der er fokuset for evalueringen.

Vi evaluerer ud fra f.eks. Kolbs læringscirkel. Ved at bruge denne metode sikrer vi en systematisk indsamling af data, den reflekterende dialog, handling og genbesøg.

En god evaluerings kultur opbygger vi gennem et stærkere læringsfællesskab, hvor vi er sammen om at udvikle vores praksis og det pædagogiske læringsmiljø set ud fra et børneperspektiv. Vi evaluerer for at blive klogere på vores pædagogiske praksis og dermed levere en bedre kerneopgave for den pågældende børnegruppe.

Vi har allerede nu flere forskellige fora hvor medarbejderne i dagtilbuddet mødes og giver sparring til hinanden på tværs af afdelingerne. Her vil vi fremadrettet bruge de faglige fyrtårne og den viden vi har fået gennem stærkere læringsfællesskaber til at få etableret de gode evalueringsprocesser.

Som beskrevet ovenfor, vil dette opkvalificere vores vidensdeling og læring på tværs af afdelinger.

Fremadrettet vil vi ligeledes henvise vores pædagoger til at kontakte andre afdelinger når de har brug for sparring/reflekterende dialog om noget konkret. Således får vi alle medarbejders kompetencer sat i spil, uanset hvor de er ansat.

